

8. Другов О., Русін В., Сениц І. Екологія і перспективи розвитку банківських систем Польщі та України // Вісник НБУ. — 2007. — № 5. — С. 8—11.

9. Уманців Ю. Розвиток національної банківської системи в умовах глобалізації світової економіки // Вісник НБУ. — 2006. — № 10. — С. 60—65.

10. Міценко В., Набок Р. Роль іноземного капіталу в банківському секторі країни // Вісник НБУ. — 2005. — № 11. — С. 38—44.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2010 р.

УДК 339.984 : 330.34

В. В. Токар,

канд. екон. наук, доцент,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОПТИМІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПОСТКРИЗОВОЇ МОБІЛІЗАЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ

У статті досліджено посткризову мобілізаційно-інноваційну модель економіки України. Основну увагу у присвячено інституційній оптимізації національної банківської системи.

Ключові слова: мобілізаційно-інноваційна модель, інституційні блоки, посткризова модель співрозвитку, національна банківська система.

В статье исследуется посткризисная мобилизационно-инновационная модель экономики Украины. Основное внимание уделено институциональной оптимизации национальной банковской системы.

Ключевые слова: мобилизационно-инновационная модель, институциональные блоки, посткризисная модель соразвития, национальная банковская система.

This article researches the post-crisis mobilization innovation model of Ukrainian economy. The main attention is devoted to the ways of the institutional optimization of the national banking system.

Key words: mobilization innovation model, institutional blocs, post-crisis co-development model, national banking system.

Постановка проблеми. Здатність фінансової системи адаптуватися до глобальних викликів (світова фінансова криза), оптимізуючи структуру відповідно до середньострокових і довгострокових цілей, виступає важливою складовою інтегральної національної конкурентоспроможності. Подібні вимоги висуваються і

до національних банківських систем, тому актуальним завданням залишається інституційна оптимізація банківської системи України з урахуванням специфіки сучасних фінансових криз і пріоритетів середньострокового й довгострокового спів-розвитку національної соціально-економічної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ураховуючи високий рівень доларизації економіки України й пов'язані з цим ризики, С. Мельником запропоновано запровадження державного банку, який надаватиме позики обсягом до 10 млрд дол. для рекапіталізації вітчизняних банків у випадку такої необхідності [7, с. 7], що підвищить ліквідність і платоспроможність українських банків під час можливих фінансово-економічних негараздів.

Український дослідник Н. Бударіна закликає до створення національної системи фінансово-економічних індикаторів [2, с. 100], які спрямовані на запобігання й мінімізацію негативних наслідків фінансової кризи для національної соціально-економічної системи.

У. Владичин називає серед основних шляхів нейтралізації світової фінансової кризи націоналізацію банків; збільшення розміру гарантій повернення вкладів населення, що певною мірою відновлює довіру до стабільності фінансової системи; продаж банківських установ іноземним інвесторам, рефінансування центральних банків та отримання фінансової допомоги від Міжнародного валютного фонду інших країн [3, с. 177], концентруючи увагу на окремих елементах антикризових дій уряду при виникненні кризових явищ у національній фінансовій системі.

З. Гудзій закликає до використання кейнсіанських рецептів подолання циклічних впливів на національні економіки, перш за все широкомасштабні проекти, за рахунок державного бюджету. В українському випадку дані заходи повинні бути пов'язані з проведенням чемпіонату Європи з футболу в 2012 році [6], тобто роль держави в даному контексті також визначається пріоритетною.

Н. Батрименко вказує на те, що успішне здійснення реформ у банківській сфері України, структурна перебудова економіки й збереження темпів господарського зростання нашої держави значною мірою залежать від розробки та впровадження ефективної стратегії взаємодії її економічних інститутів з міжнародними ринками капіталу як джерелами надходження новітніх банківських технологій та фінансових ресурсів [1, с. 463]. Таким чином, даний дослідник наголошує на необхідності використання елементів індикативного планування при проведенні заходів у фінансовій сфері в контексті подолання наслідків світової фінансової кризи й запобігання їм у майбутньому.

Невирішені частини проблеми. Не зважаючи на розробленість окремих елементів стратегії посткризової оптимізації національної банківської системи України, відсутня обґрунтована модель посткризового співрозвитку національної економічної системи в цілому.

Метою дослідження є виявлення шляхів адаптації в українських умовах ефективного міжнародного досвіду інституційної оптимізації банківської системи в контексті національної мобілізаційно-інноваційної моделі співрозвитку економіки України.

Основні результати дослідження. У науковій літературі в якості доказів ефективності застосування мобілізаційних моделей наводиться широке коло успішних прикладів: індустріально-мобілізаційна модель Ф. Ліста (Німеччина в XVIII ст.); мобілізаційна модель О. Бісмарка (Німеччина в XIX ст.); «Новий курс» Т. Рузвельта (США); мобілізаційна модель економічної модернізації Ш. де Голля (Франція); німецька повоєнна мобілізаційна модель експортної експансії Л. Ерхарда; японська повоєнна інноваційна модель; китайська мобілізаційна модель індустріального прориву [9]; окремі дослідники додають до цього переліку Індію на сучасному етапі співрозвитку.

На доцільності використання мобілізаційного розвитку національних економік як відповідь на виклики сучасного етапу розвитку світової економічної системи наголошують представники теорії залежності А. Франк, П. Беран, Х. Марьятегі, Р. Маріні, А. Кіхано, С. Амін, В. Родні, Т. Дос Сантос, А. Еманюел. На їхню думку, соціально-економічна нерівність усередині країни зливається з нерівністю у глобальній системі [12, с. 255—256]. Значний позитивний потенціал мобілізаційного розвитку національної економіки обумовлює особливий інтерес з боку вітчизняних науковців, які наполягають на використанні його елементів країнами периферії та напівпериферії, зокрема, О. Білорус [5, с. 351], Ю. Пахомов [8, с. 20].

Російський дослідник А. Городецький акцентує увагу на особливостях сучасного етапу розвитку світової економіки й кризового стану країн пострадянського простору, який вимагає представлення цілей мобілізаційної моделі у вигляді цільової тріади «постіндустріальний стрибок — трансформаційні зрушення — антикризовий прорив і економічне зростання» [4], що фактично означає постановку на порядок денний теоретико-практичного питання формування національної мобілізаційно-інноваційної моделі розвитку.

У науково-дослідній літературі почесне місце займає запропонована українським науковцем Н. Татаренко концептуально цілі-

сна національна мобілізаційна модель економічного розвитку, яка враховує ефективний міжнародний (у тому числі історичний) досвід застосування подібних особливих, перехідних, мобілізаційних моделей розвитку. На думку цього автора, складовими мобілізаційної моделі виступають [10, с. 17]: 1) стратегія розвитку; 2) політична сила (особа); 3) визначальна роль державної власності в економічній структурі суспільства; 4) дирижизм (таргетування, планіфікація, індикативне планування); 5) активна кумулятивна економічна роль держави; 6) жорсткий суспільний контроль за діяльністю держави та підприємців. Таким чином, на порядок денний ставить актуальне завдання формування взаємопов'язаних інституційних блоків, у тому числі у фінансовій царині, у банківській системі зокрема.

Необхідність удосконалення банківської системи підтверджується особливостями перебігу фінансової кризи в українських умовах. У Німеччині реакція громадян на кризу відбувалась за дивним для українців сценарієм: у банках депозити збільшувалися в обсягах більших, ніж за часів економічного процвітання. В Україні — абсолютно зворотна ситуація: люди просто не довіряють українським банкам, часом не можуть зрозуміти логіку поведінки керівників української банківської системи, а тому починають побоюватися за свої особисті заощадження [11, с. 17]. Таким чином, заходи держави у банківській сфері повинна поєднуватися з чіткою й зрозумілою загальноекономічною політикою.

Важкість наслідків фінансової кризи для національної соціально-економічної системи в цілому пояснюється свідомою або вимушеною політикою держави та специфікою діяльності приватного сектору. Протягом 2005—2007 рр. вітчизняні банки активно стимулювали іпотечне, споживче й авто кредитування населення за рахунок іноземних позик через істотну вигідність даних операцій. Фінансові ресурси залучались за кордоном на умовах 4—5 % річних, а видавались мінімум під 10—11 % річних (у той час, як кредитні ставки за гривнею сягали 20 і більше відсотків річних). «Міною уповільненої дії» виступила вітчизняна специфіка: кредити залучалися на строк 3—5 років, а видавались — на 10—20 років. Українські банки здійснювали рефінансування отриманих кредитів новими. При перших ознаках кризи у суспільстві почали переважати тенденції до збереження заощаджень в іноземній валюті у готівковій формі, масове скуповування громадянами іноземної валюти, дострокове розривання депозитних договорів. Близько 50 % кредитів у цей період видались в іноземній валюті або прив'язувались до неї [7, С. 3—6]. Таким чином, основою фінан-

сової системи України принаймні на паритетних основах з національною стала іноземна валюта — переважно долар США.

В Україні сценарій фінансової кризи у загального вигляді відповідає стандартному алгоритму [2, с. 97]: 1) зростання цін на житло й акції; 2) збільшення грошових коштів за рахунок оптимістично налаштованих іноземних інвесторів; 3) прискорене зростання заборгованості; 4) загальний рух економіки у вигляді перегорнутої латинської літери V — злет, а потім стрімке падіння. В Україні фінансова криза загострила існуючі негативні соціально-економічні тенденції, яка у своїй сукупності формує катастрофічну ситуацію, що загрожує національній безпеці. Історичні приклади доводять необхідність поєднання зусиль державного й приватного сектору на основі національної та цивілізаційної ідентичності за провідної ролі органів державної влади. Відсутність обґрунтованої національної ідеї, яка повинна виступити об'єднуючим ядром і каталізатором інноваційних перетворень на регіональному й національному рівнях, створює перешкоди для прискореного подолання наслідків національної фінансової кризи.

Рис. 1. Концептуальна схема оптимізації національної банківської системи України

Оптимізація національної банківської системи України повинна корелювати із довгостроковою й середньостроковою стратегією розвитку національної соціально-економічної системи в цілому (рис. 1). В іншому випадку будь-які заходи у банківській сфері перетворюються, за термінологією відомого німецького філософа І. Канта, на «річ у собі» без жодного позитивного впливу на інші сегменти соціально-економічної системи та саму соціально-економічну систему в цілому. Сучасна світова фінансова криза довела неможливість автоматичного корегування соціально-економічних пропорцій за допомогою суто ринкових механізмів. Досконалого ринку не існує, тому кожен більш-менш самостійний гравець намагається максимально використати ситуацію на свою користь, що у свою чергу не завжди приводить до оптимізації стану всіх та системи в цілому.

Необхідність існування Національного банку реконструкції та розвитку доведена логікою постіндустріальної стадії розвитку, до якої Україна повинна проторувати шлях із сучасного стану аутсайдера світового соціально-економічного розвитку. Ні для кого не секрет, що міжнародні фінансові організації, не зважаючи на риторику про власну незалежність, насправді є політизованими й підпорядкованими інституціями, які обслуговують інтереси країн «золотого мільярда», перш за все головного акціонера — США. Не дивно, що вони негативно реагують на спробу окремих країн створити альтернативу у вигляді регіональних (рівень інтеграційних утворень) або національних фінансових інституцій, основною функцією яких є пільгове кредитування пріоритетних напрямів і галузей регіональної або національної економіки.

В українських умовах цілком логічним є створення Національного банку реконструкції та розвитку з підрозділами, які фінансуватимуть на основі офіційного прозорого конкурсу іпотечні, сільськогосподарські, промислові, муніципальні (регіональні) та інноваційно-наукові проекти на пільгових умовах (рис. 1). Подібна система виявила свою ефективність у таких країнах, які свого часу здійснили перетворення з аутсайдера на лідера світового соціально-економічного розвитку, як Японія та КНР.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Ураховуючи кризовий стан соціально-економічної системи України та ефективний міжнародний досвід успішного подолання подібних явищ, доцільним є застосування мобілізаційно-інноваційної моделі на основі розробки та реалізації інституційних блоків. У даному контексті необхідна оптимізація національної банківської

системи України з першочерговим створенням Національного банку реконструкції та розвитку з відповідними підрозділами для фінансування на основі офіційних і відкритих конкурсів іпотечних, сільськогосподарських, промислових, муніципальних (регіональних) та інноваційно-наукових проектів.

Запропонована концептуальна схема потребує подальших досліджень з метою конкретизації у таких напрямках: економікоматематичне обґрунтування обсягів фінансування проектів і процентні ставки кредитування; джерела формування ресурсного потенціалу Національного банку реконструкції та розвитку.

Література

1. *Батрименко В. В.* Світова фінансова криза та ризики експансії транснаціонального банківського капіталу в умовах Євроінтеграції / В. В. Батрименко // Вісник Донецького національного університету. — Сер. В: Економіка і право. — 2009. — № 1. — С. 463—469.

2. *Бударіна Н. О.* Генеза економічних та фінансових криз та їх вплив на банківські системи світу / Н. О. Бударіна [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>. — С. 96—100.

3. *Владичин У. В.* Іноземне банківництво в умовах світової фінансової кризи / У. В. Владичин // Економіка і регіон. — № 1 (20). — 2009. — С. 176—179.

4. Выход России из кризиса. Возможные сценарии развития [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.netda.ru/slovo/krizis1.htm>.

5. Глобалізація і безпека розвитку: Монографія / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін.; керівник авт. колективу і наук. ред. О. Г. Білорус. — К.: КНЕУ, 2002. — 789 с.

6. *Гудзій З. З.* Велика депресія 1929—1933. Фінансова криза 2008-2009. Висновки для України / З. З. Гудзій [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

7. *Мельник С. І.* Економічна безпека банків в умовах фінансової кризи / С. І. Мельник // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. — 2009. — № 2. — С. 1—9.

8. Пахомов Ю. Хибність догматичного сприйняття економічних моделей / Ю. Пахомов // Концепція і модель економічного розвитку для України: мат. наук. диск.— К.: Українські пропілеї, 2001. — С. 17—20.

9. *Татаренко Н.* Економічний націоналізм проти глобалізаційних впливів? / Н. Татаренко [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.politdumka.kiev.ua>.

10. *Татаренко Н.* Національна мобілізаційна модель економічного розвитку як відповідь на виклики глобалізації / Н. Татаренко // Зб. наук. праць. Вип. 48. — К.: ІСЕМВ НАН України, 2005. — С. 15—45.

11. Фінансово-економічна криза в Україні: сучасні загрози та можливості їх подолання: Інтерв'ю Еріка Наймана, фінансового експерта, журналу «Економічний часопис-XXI» // Економічний часопис. — XXI. — 2009. — № 5—6. — С. 17—18.

12. *Эндрейн Ч. Ф.* Сравнительный анализ политических систем. Эффективность осуществления политического курса и социальные преобразования / Ч. Ф. Эндрейн. — Пер. с англ. — М.: Изд. дом «Инфра-М», Изд. «Весь мир», 2000. — 320 с.

Стаття надійшла до редакції 03.05.2010 р.

УДК 336.713

І. С. Кашка,

аспірант кафедри банківської справи,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

РЕОРГАНІЗАЦІЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті досліджується сучасний стан та проблеми, які виникають при реорганізації комерційних банків в Україні та зарубіжних країнах.

Ключові слова: реорганізація, капіталізація, добровільна, приму-
сова, злиття, поглинання, ліквідація.

В статье исследовано современное состояние и проблемы, возникающие при реорганизации коммерческих банков в Украине и зарубежных странах.

Ключевые слова: реорганизация капитализация, добровольная, принудительная, слияние, поглощение, ликвидация.

In the article explores the current state and the problem arising in the reorganization of foreign countries and in Ukraine.

Key words: reorganization, capitalization, voluntary, forced, mergers, acquisitions, liquidation.

Актуальність дослідження. Нестабільність протягом останніх років світової та вітчизняної банківських систем призвела до зростання кількості проблемних установ. Тому особливого значення набуває створення гнучкої банківської системи, яка б завчасно реагувала на негативні зміни в економіці країни та світовій фінансо-